

סבתא סמרה נולדה וגדלה עיוורת בעיר מוסול שעל גדות החידקל בעיראק, כיום מעוז דאעש. היא גידלה שמונה ילדים, האכילה את הנזקקים של טבריה ואפילו הצליחה להכניס אחת לממסד המפאיניקי האשכנזי

העובדה שסבתא שלי הגיעה ממקום קשוח כמו מוסול, בירת דאע"ש בעיראק כיום, לא מפליאה. למרות הבוסות והחיבוקים שהיא העניקה לנו, אין נכד שלא חש חיל ורעדה בקרבתה. האגדה מספרת שאפילו דוד בן גוריון שקשקש ממנה. ולא, היא לא שרה למלך או העבירה מופעי סטנדאפ על נהר החידקל.

חוץ מהיותה אנטי גיבורה קלאסית, הדבר שהכי מפתיע אצל סבתא סמרה עליה השלום, אלו ההישגים שלה ביחס לנתוני הפתיחה, שאיך לומר – לא היו משהו בכלל בלשון המעטה. הם גרועים עד כדי כך שהיא יכלה להוות נושא לציור או פיסול, בזמנים שהאמנות המודרנית חיפשה את הטיפיקאסטים שהכילו בתוכם עוני, מחלות ומוות. היו לה נתוני פתיחה כל כך רעים, שאם הצייר הצרפתי גוסטב קורבה, שהתבסס ביצירותיו על ריאליזם, גסות החיים והאמת, היה מבקש ממנה בנימוס כמובן, לדגמן ביצירותיו, הוא היה מוציא עבודות מצינות מרישומי פורטרטים שלה או סתם מלצייר עוד יום עבודה רגוע שלה בחברה קדישא – רוחצת גופות.

לא מזמן בבאר שבע, החליטו בעירייה להקצות את שמות הרחובות בשכונת "כלניות" בעיר לנשים. רובן התפרסמו בזכות הישג כלשהו וחלקן כיקירות העיר. אין לי ספק שלסבתא סמרה גם מגיע. בקרב הקהילה העיראקית בטבריה היא נחשבת לצדיקה ולמיתוס. המה מה, לבקש מראש מועצת מוסול איזו כיכר אחת על שם "סמרה צ'וצ'יק" זה טיפלה לא אפשרי, מה גם שלמדינה האסלאמית יש סטנדרטים אחרים בנוגע למה מגיע לקשישות לא סוניות. אז נראה לי שרשוב קטן בשיכון ג' בטבריה זה קצת יותר ריאלי. בתכלס, סבתא סמרה הרוויחה את הגלוריה הציורית הזו ביושר. ולא רק בגלל אלמוניותה או הצניעות שאפיינה אותה. היא הייתה לביאה אחול-מניוקית שגידלה למרות עיוורונה, שמונה ילדים לבד, חילקה לנזקקים פירות וירקות שטיפח בעלה המנוח בגינה, קוננה בהלוויות בהתנדבות מלאה ובין לבין, בזמן מנוחה, היא הסניפה "טבק מובחר זמיר" בלי לחשב, כי מזה כמה עלי ניקוטין אחרי כל הDDT- שריססו עליה במעברות של בן גוריון.

דמותה המרתקת אפפה מסתורין, לא עוד קלישאה של סבתא מכשפה שבטח כבר יצא לכם לשמוע – זה לא הסטייל שלה. היא הייתה חסרת מניירות. כל מי שהכיר אותה קיבל ממנה את כל השיט בפנים. גם אותו בן גוריון שאליו עלתה בשיאה של תקופת הצנע, אחרי שבמשרד הביטוח הלאומי סירבו להגדיל לה את הקצבה המזערית. כמו אם אווזה כשאפרוחיה הקטנים מדדים אחריה בעלויות של ירושלים, היא לא עזבה את הלשכה שלו עד שהוא הסכים להיפגש איתה. ושם היא התאפקה, כי לפני כן היה לה רפרטואר עשיר של הפיכת שולחנות במשרדי עמידר. היא עלתה אליו ודרשה בעברית קלוקלת ולא צחה בכלל את שהגיע לה. ודוד? דוד פחד, אפילו פריז'ורת הקרניים שלו סמרה מסמרה צ'וצ'יק. הוא הורה לעוזרים בלשכה לבדוק מול הפקידים בטבריה הכצעקתה. האם באמת הסכום שנכנס לה כל חודש לבנק תואם את מה שהגיע לה. הפקידים המבולבלים לא הבינו מי פנה אליהם. הם שיקרו וטייחו, זרקו מספרים לא נכונים, עד שבן גוריון בעצמו לקח את השפופרת ושאל אם הם יודעים עם מי הם מדברים. והפלא ופלא, אחרי התאפסות קלה הגיעו הנתונים הנכונים ומסתבר שהגברת צדקה.

הגברת תמיד צודקת, אסור היה להתווכח איתה, היא לא הגיעה מהאליטה של בגדאד. מי שמכיר את העדה העיראקית יודע להבחין בין אנשי הבירה לאלו מערי המשנה. אם אנסה לדייק ככל שאוכל, אולי הדמות של "חצ'ורה" מסדרת הספרים "תמונות יפואיות" שהתבססה על טורים שכתב בזמנו מנחם תלמי למוסף של מעריב, מזכירה אותה בעסיסיות הקלילות והאסרטיביות מעוררת הקנאה. ולא רק להטיל אימה ידעה. וואלק סבתא סמרה הייתה קורעת. היה לה חוש הומור שרק מתי מעט ניחנו בו. כמו לספר את כיפה אדומה במיליארד גרסאות בכל פעם שנשארנו לישון אצלה. לכיפה אדומה שלה

היו בכלל קובות בסלסלה וקראו לה בכלל קופה אדומה עם דגש ב-ק' וב-פ'. והזאב היה לפעמים שועל וכלב גדול. לפעמים הדרך הייתה יער ולפעמים סתם הכביש שמחבר את שיכון ד' ל-ג'. ועם הסוף היא שיחקה איך שהתחשק לה. פעם אחת הזאב טרף את קופה אדומה ופעם אחרת היא הספיקה לתת לו וואחד אגרוף, רגע לפני שהוא הספיק לטרוף אותה. לקינוח היא גם שחררה איזה "דח מחק וולעבט נפשיק יא קלב". אבל הסבתא בסיפור תמיד נשארה סבתא.

אז מסתבר שהסבתא המזרחית והגנרית שלי היא אלמנט אמנותי שחוזר אצל בני הדור השלישי ליוצאי עדות המזרח. והביקורות מנגד קוטלות. היא תוקפת את האוכל, את השכונה, את הבכי וגם את הסבתות שלנו. כאילו היו ישות אחת נפרדת שמתפקדת בסך הכל כאלמנט זהותי בלבד ולא כחלק מהמציאות, שהן לא הדבר החמקמק הזה שהשירה והספרות מנסות ללכוד. ואני? על הערי! הרי ברור שסבתא כזאת היא מתנה. מעבר מללמוד ממנה המון על פמיניזם, מוזיקה וסיפורת, היא מתפקדת כמחולל להמון שירים שכתבתי. היא מאגר בלתי נדלה של כח. היא חלמה את הלידה שלי.

זה רק סיפור אחד מיני רבים, אבל המפורסם מכולם היה "תחרות הבשורה". שבו האדם הראשון שיודע לה שנולדתי – יקבל מאה לירות. זה היה בדיוק שנה אחרי שבנה הבכור יוסף נפטר. היא ידעה שאני הולך להיקרא על שמו. ומה חשבתם? סמרה פראיירית? הבן שלה בא עד אליה בחלום כדי לבשר לה שהוא הגיע. בדמותי. וגם כשרצו אליה באותו יום כיפור בשנת '84 היא עמדה בפתח ביתה וסימנה בידה "עצרו! אני יודעת. יוסי בא". כמובן שאף אחד לא קיבל את הפרס, אבל אני קבלתי ממנה את "הבכורה" ואת הטייטל המחייב "הנכד האהוב". זה התבטא בתוספת לא רעות בדמי החנוכה אבל גם בנשיקות עם הריח של הטבק. כפרה עליה.